

ОСИГУРАНИ РИЗИЦИ У ПОЉОПРИВРЕДНОЈ ПРОИЗВОДЊИ У СРБИЈИ

Гордана Радовић¹, Зорица Васиљевић²

Апстракт

Пољопривреду обележавају биолошке и друштвено-економске специфичности, на основу чега је, са аспекта осигурања, комплекснија и захтевнија у односу на многе друге делатности. Значај осигурање пољопривреде је у томе што обезбеђује економску заштиту осигураницима – пољопривредним произвођачима од штетних дејстава и поремећаја до којих долази настанком осигураног случаја, односно остварењем ризика обухваћеног осигурањем. Циљ рада је да прикаже врсте осигураних ризика у пољопривредној производњи на тржишту осигурања у Србији.

Кључне речи: пољопривреда, осигурање, осигурање биљне производње, осигурање животиња, Србија

Увод

Осигурање пољопривреде је врста имовинског осигурања које обједињује осигурање биљне производње, осигурање животиња и више посебних подврста осигурања које покривају опасности које угрожавају пољопривредну производњу или само поједине предмете осигурања (Радовић, 2016).

Пољопривреду обележавају биолошке и друштвено-економске специфичности, на основу чега је, са аспекта осигурања, комплекснија и захтевнија у односу на многе друге делатности. С аспекта осигурања најзначајнија специфичност су високи ризици пољопривредне производње. Ризици у биљној производњи последица су производње под „отвореним небом“ и то су, пре свега, ризици условљени неадекватним временским приликама или елементарним непогодама. Ризици у сточарској производњи су болести или угинућа животиња. У циљу смањивања потенцијалних губитака потребно је да се повећају трошкови производње за трошак осигурања, што има за резултат већа потребна улагања, односно потребу за већим изворима финансирања. Услед наведеног разлога, а због нерешеног проблема финансирања пољопривреде, у Републици Србији је веома ретко осигурање

¹ Гордана Радовић, др, научни сарадник, директор „Дневник-Пољопривредник“ АД, Нови Сад, тел. +381 64 13 78 643; e-mail: gordana.radovic09@gmail.com

² Зорица Васиљевић, др, редовни професор, Универзитет у Београду, Пољопривредни факултет, тел. +381 +381 11 4413412; e-mail: vazor@agrif.bg.ac.rs

пољопривреде. Стога, осигурање пољопривреде у Републици Србији требало би да буде обавезно, а не као до сада добровољно (Радовић, 2014).

Значај осигурања пољопривреде је у томе што обезбеђује економску заштиту осигураницима – пољопривредним произвођачима од штетних дејстава и поремећаја до којих долази настанком осигураног случаја, односно остварењем ризика обухваћеног осигурањем (Радовић, 2016). Осигурање пољопривреде „има значајну улогу у оквиру мера за заштиту и побољшање пољопривредне производње“ (Средојевић и сар., 2010).

У литератури је распрострањено мишљење да је осигурање биљне производње једно од најризичнијих осигурања и због тога се пружа осигуравајућа заштита само за ограничени број ризика (Петревска et al., 2010). У основне осигурљиве ризике биљне производње убрајају се: град, пожар и гром. Ризик од града је најзаступљенији и по учесталости, али и по тежини последица. Процена је да у Републици Србији 90% осигурања биљне производње чини осигурање од ризика града. Допунски осигурљиви ризици биљне производње су олуја, поплава, пролећни и јесењи мраз (Приручник за обуку за полагање стручног испита за стицање звања овлашћеног посредника и овлашћеног заступника у осигурању, 2015).

Осигурање животиња има за циљ да обезбеди економску заштиту осигураника који гаје животиње и при томе обезбеђују све услове за њихову економску експлоатацију. Предмет осигурања је животиња у целини, а не њени производи као што су месо, млеко, вуна, кожа, јаја и перје. Предмет осигурања не могу бити животиње које се налазе у лошој кондицији, као ни животиње које се држе у лошим зоохигијенским условима (Приручник, ДДОР Нови Сад, 1996).

На тржишту осигурања у Србији постоје два облика осигурања пољопривреде, осигурање биљне производње и осигурање животиња. Осигурање биљне производње обухвата: (а) осигурање усева (подусева, међуусева и пострних усева); (б) осигурање вишегодишњих засада; (в) осигурање воћних, лозних и шумских расадних материјала; (г) осигурање цвећа и украсног биља; (д) осигурање расада поврћа и других култура; (ђ) осигурање неких шумских култура, врба за плетарство, топола и трске. Осигурање животиња обухвата осигурање свих врста домаћих и неких врста дивљих животиња. Циљ рада је да прикаже врсте осигураних ризика у пољопривредној производњи на тржишту осигурања у Србији. У ту сврху користи се метод анализе и синтезе, као и дескриптивни метод.

Потенцијал осигурања пољопривреде

У Србији је објективна потреба за осигурањем веома велика, с обзиром на то да је и биљна и сточарска производња изложена бројним ризицима. Ови ризици имају сталну тенденцију раста у условима изражених климатских промена, као што је суша, и све учесталијих елементарних непогода. Субјективна потреба за осигурањем пољопривреде, у домаћим условима, није довољно развијена. Разлози томе су двојаки, ниска платежна моћ, односно економска неразвијеност пољопривредних произвођача и ниска свест о значају осигурања.

Потенцијал осигурања биљне производње

Потенцијал осигурања биљне производње у Србији може се утврдити на основу података из Стратегије пољопривреде и руралног развоја Републике Србије за период 2014-2024. година.

Табела 1. Обим и структура пољопривредних површина у Републици Србији у 2013. години

Укупно пољопривредно земљиште	5.069.000 хектара
Обрадиво пољопривредно земљиште (оранице и баште)	3.298.000 хектара
Земљиште под сталним засадима од којих:	289.000 хектара
– воћњаци	238.000 хектара
– виногради	51.000 хектара

Извор: Стратегија пољопривреде и руралног развоја РС за период 2014–2024, стр. 15.

На основу података представљених у табели број 1 може се закључити да оранице и баште чине 65%, воћњаци 5%, а виногради само 1% од укупног пољопривредног земљишта у Републици Србији.

Према подацима наведеним у Стратегији „Република Србија располаже са 5,06 милиона хектара пољопривредног земљишта, од чега се 71% површина користи на интензиван начин (у виду ораница, воћњака и винограда), а 29% пољопривредних површина чине природни травњаци (ливаде и пашњаци)“ (Стратегија пољопривреде и руралног развоја, 2015).

Потенцијал осигурања животиња

Потенцијал осигурања животиња, односно сточарске производње у Републици Србији може се утврдити на основу података из Стратегије пољопривреде и руралног развоја Републике Србије за период 2014-2024. година. Према подацима наведеним у Стратегији, Република Србија има повољне природне услове за развој сточарства с обзиром на то да располаже са преко 1,4 милиона хектара сталних травњака високог квалитета. Такође, постоје и значајни неискоришћени објекти за смештај стоке, али и поред тога сточарска производња већ три деценије бележи континуирани пад. „Само током последњих десет година, број условних грла по хектару пољопривредне површине смањен је са 0,34 на 0,27“ (Стратегија пољопривреде и руралног развоја, 2015).

Табела 2. Број грла стоке у Републици Србији у 2013. години

Број грла говеда	913.000
– краве	451.000
– музне краве	429.000
Свиње	3.144.000
Овце	1.616.000
Живина	23.450.000

Извор: Стратегија пољопривреде и руралног развоја РС за период 2014-2024, стр. 19.

Потенцијал осигурања животиња у Републици Србији представљен је у табели број 2. На основу ових података може се закључити да су у структури стоке најмање заступљена говеда. Према статистичким подацима број грла наведених врста стоке је у последњих пет година значајно смањен, те уколико се настави овакав тренд, осигурање животиња ће и надаље бити незнатно заступљено у портфељима осигуравајућих друштава која послују на домаћем тржишту. Примера ради, у периоду од 2008. до 2013. године број грла говеда смањен је за 14%, крава за 22%, музних крава за 21% и свиња за 13%. У посматраном периоду једино је пораст забележен код живине и то за 36%, као и незнатан раст од 0,7% код броја оваца (Радовић, 2016).

Ризици биљне производње покривени осигурање

Ризици биљне производње покривени условима осигурања осигуравајућих друштава која послују на подручју Републике Србије приказани су у табели број 3.

Према неким проценама, у Републици Србији свака сушна година узрокује штету у виду смањења приноса у вредности од око 500 милиона евра (Васиљевић и сар. 2013). На основу података надлежних органа, суша је у 2012. године изазвала значајне штете које су, само на подручју Аутономне Покрајине Војводине, износиле 64 милијарде динара. Велике штете у биљној производњи изазива град, који је и најчешћи ризик у домаћим условима. „Србија је једина земља у свету чија се противградна одбрана у потпуности финансира из буџета и спроводи под „командом“ државе, а ефикасност постојећег система противградне заштите се на основу неких података процењује на само 10-20%. Ни осигурање усева није на задовољавајућем нивоу и тако штете од невремена и града постају све значајније у пољопривреди и друштву у целини“ (Радовић и Пејановић, 2015).

У складу са све израженијим климатским променама, у условима глобалног загревања и све чешће појаве суше, и на домаћем тржишту осигурања пољопривреде су све израженији захтеви да се уведе осигурање и од овог ризика. Осигурање од ризика суше постоји на светском тржишту, а у домаћим условима уведено је 2010. године, али само у ограниченој мери. Конкретно, осигурање од ризика суше у понуди има само једно осигуравајуће друштво. Остали осигуравачи избегавају ово покриће уз образложење да ризик од суше изазива катастрофалне штете и да би се у његово покриће морала да укључи и држава. Прецизније, по њима требало би изградити систем кога би чинили осигуравачи и држава, у коме би се равномерније расподелили губици који настану услед суше, а не да штете измирују и трошкове сnose само осигуравачи (Свет осигурања, 2016). Такође, на домаћем тржишту је све израженији захтев пољопривредних произвођача да осигуравајућа друштва уведу у понуду и осигурање прихода, као што је то случај на развијеном тржишту пољопривредног осигурања у Сједињеним Америчким Државама.

Табела 3. Осигурани ризици у биљној производњи у Србији

Основно осигурање	Допунско осигурање
Град	– пролећни мраз
– пожар	– поплава
– удар грома	– олуја
	– од губитка семенског квалитета
	– заштита усева и плодова у стакленицима и пластеницима
	– заштита засада воћака и чокота винове лозе у роду и до ступања у род
	– заштита усева и плодова после жетве (бербе)
	– заштита усева и плодова од губитка квалитета
Посебно осигурање	
– измрзавање	

Извор: Жарковић Н. (2016): Осигурање у пољопривреди – недовољно развијено, а још мање коришћено, Пољопривредников пољопривредни календар 2016, „Дневник-Пољопривредник“ АД, Нови Сад, стр. 73.

Према анализираним условима осигурања четири најзначајније осигуравајућа друштва која послују на тржишту пољопривредног осигурања у Србији, у биљној производњи осигуравају се основни ризици као што су град, пожар и удар грома, као и допунски ризици - поплава, олуја, пролећни, јесењи и зимски мраз. Осигурање од допунских ризика може се закључити само ако је претходно закључено осигурање од основних ризика. Осигуравајуће друштво је, ако се уговори и допунско осигурање по посебним условима и плати одговарајућа допунска премија, у обавези да плати надокнаду из осигурања и за штете које настану из допунских опасности и то код свих усева и плодова – од поплаве, пролећног мрза и олује, као и код семенског кукуруза – од јесењег мрза (Радовић, 2016). Међутим, осигурање биљне производње у Републици

Србији „и даље је на врло ниској разини, што проистиче како из видова осигуравајуће заштите, тако и из покривености обрадивих површина осигурањем и висине премије осигурања“ (Жарковић, 2016).

Ризици покривени осигурањем животиња

Ризици осигурања животиња покривени условима осигурања осигуравајућих друштава која послују на тржишту пољопривредног осигурања у Србији, приказани су у табели број 4. Ризици покривени основним осигурањем су: несрећни случај, болест са последицом угинућа и принудно клање. Ризици покривени допунским осигурањем су: губитак при порођају и губитак приплодне способности. Поред наведених ризика, поједина осигуравајућа друштва уводе и нова покрића, као што је обухват ризика од пада производње млека код музних крава (Свет осигурања, 2016).

Осигурање животиња је у Србији изузетно слабо развијено, а у циљу „поправљања крајње незавидног положаја у коме се налази ово осигурање неопходно је у далеко већој мери повећавати свест произвођача о неопходности осигуравајуће заштите, а изузетно важан чинилац би био и пораст броја стоке као неопходан предуслов повећања поља осигурања“ (Жарковић, 2016).

Табела 4. Ризици покривени осигурањем животиња на тржишту пољопривредног осигурања у Србији

Основно осигурање	Допунско осигурање
– несрећни случај	– губитак при порођају
– болест са последицом угинућа	– губитак приплодне способности
– принудно клање	

Извор: Жарковић Н. (2016): *Осигурање у пољопривреди – недовољно развијено, а још мање коришћено, Пољопривредников пољопривредни календар 2016, „Дневник-Пољопривредник“ АД, Нови Сад, стр. 74.*

У складу са условима за осигурање животиња четири најзначајнија осигуравајућа друштва која послују на тржишту пољопривредног осигурања у Србији, сматра се да је наступио осигурани случај оног тренутка када је код осигуране животиње наступило угинуће, извршено принудно клање или принудно убијање, односно када је животиња продата по претходном одобрењу осигуравача овлашћеном откупљивачу ради извршења принудног клања или принудног убијања као последице осигураног ризика (Радовић, 2016).

Закључак

У Србији је објективна потреба за осигурањем веома велика, с обзиром на то да је и биљна и сточарска производња изложена бројним ризицима. Ови ризици имају сталну тенденцију раста у условима изражених климатских промена, као што је суша, и све учесталијих елементарних непогода.

На основу наведених и анализираних врста осигураних ризика у биљној производњи, као и осигураних ризика у осигурању животиња, може се закључити да пољопривредни субјекти у Србији имају могућности за квалитетно осигурање своје производње, те да је у циљу развоја пољопривредног осигурања потребно да се утиче на развој тражње, која је тренутно веома ниска.

Субјективна потреба за осигурањем пољопривреде у Србији није довољно развијена. Разлози за то су: ниска платежна моћ пољопривредника, односно економска неразвијеност пољопривредних произвођача, као и ниска свест о значају осигурања пољопривреде.

Литература

1. Vasiljević Z, Zarić V, Šević D. (2013): *Insurance in Agriculture of Serbia as Precondition of Risk Minimization*, In: Book of Proceedings, The Seminar: Agriculture and Rural Development - Challenges of Transition and Integration Processes, 50 th Anniversary Department of Agricultural Eco- nomics, Belgrade-Zemun, September 27, 2013, p. 306-316.
2. Жарковић Н. (2016): *Осигурање у пољопривреди – недовољно развијено, а још мање коришћено*, Пољопривредников пољопривредни календар 2016, „Дневник-Пољопривредник“ АД, Нови Сад, стр. 73-74.
3. Петревска М, Тоскано Б, Милошев Д. (2010): *Осигурање биљне производње*, Беокига, Београд.
4. Приручник за обуку за полагање стручног испита за стицање звања овлашћеног посредника и овлашћеног заступника у осигурању (2015): Привредна комора Србије, Београд.
5. Приручник за праксу у осигурању и реосигурању ДДОР Нови Сад (1996): Financing центар, Нови Сад.
6. Радовић В, Пејановић Р. (2015): *Ризици у пољопривреди*, Пољопривредников пољопривредни календар 2015, „Дневник-Пољопривредник“ АД, Нови Сад, стр. 59-62.
7. Радовић Г. (2014): *Финансирање пољопривреде у Републици Србији*, Монографија, Задужбина Андрејевић, Београд.

8. Радовић Г. (2016): *Пољопривредно осигурање као могућа врста обавезног осигурања у Републици Србији*, Докторска дисертација, Универзитет Џон Незбит, Факултет за пословне студије, Београд.
9. Sredojević Z, Jeločnik M, Subić J. (2010): *Insurance as Possibility of Business Risk Reducing in Agriculture*, Scientific Papers Series Management „Economic Engineering in Agriculture and Rural Development“, Vol.10 (2), pp. 207-211.
10. Стратегија пољопривреде и руралног развоја 2014-2024 (2015): Deutsche Gesellschaft für internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH, Бон, Немачка.
11. Свет осигурања (2016): *Понуда танка, а помало и непристојна*, Бр. 3/2016, стр. 28-29.

INSURED RISKS IN AGRICULTURAL PRODUCTION OF SERBIA

Godrana Radović¹, Zorica Vasiljević²

Abstract

Agriculture is characterized by biological and socio-economic specificities, which makes it more complex and demanding in terms of insurance than many other activities. Importance of agricultural insurance is that it provides economic protection to the insured persons - agricultural producers from the harmful effects and disturbances that occur by the occurrence of an insured event, i.e. by realization of the risk covered by insurance. The aim of this paper is to present the types of insured risks in agricultural production on the Serbian insurance market.

Keywords: *agriculture, insurance, crop insurance, animal insurance, Serbia*

¹ Gordana Radović, Scientific Associate, Director, “Dnevnik-Poljoprivrednik” AD Novi Sad, Bulevar oslobođenja 81, Phone +381 64 13 78 643, e-mail: gordana.radovic09@gmail.com;

² Zorica Vasiljević, Full Professor Faculty of Agriculture University of Belgrade, 11080 Belgrade-Zemun, Nemanjina 6, Phone +381 11 4413412, e-mail: vazor@agrif.bg.ac.rs